

Nr 180.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning; given Stockholms slott den 3 februari 1933.

Kungl. Maj:t vill härmed under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för denna dag föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

K. Schlyter.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 februari 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, NOTHIN, SCHLYTER, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Schlyter anför:

Vid anmälan till årets statsverksproposition av de frågor, som tillhöra regleringen för budgetåret 1933/1934 av utgifterna under riksstatens andra huvudtitel, upptog jag under punkt [20] till behandling ärendet rörande anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning. Jag erinrade därvid, att särskilda inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga avgivit betänkande angående re-

formering av vikariatssystemet vid häradsrätterna, ävensom att, sedan granskningsnämnden föreslagit att ifrågavarande anslag borde nedbringas, inom departementet upprättats en promemoria, enligt vilken ifrågasatts förändrade grunder rörande de i domsagorna anställda rättsbildade biträdenas avlöningsförhållanden. Jag förklarade vidare min avsikt vara att, sedan yttranden över omförmälda betänkande och promemoria inkommit, föreslå Kungl. Maj:t att på grundval av de förslag vilka däri upptagits avlåta särskild proposition i ämnet till 1933 års riksdag, samt hemställde att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, i avbidan på sådan proposition, till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning för budgetåret 1933/1934 såsom extra förslagsanslag beräkna ett belopp av 490,000 kronor.

Sedan numera utlåtanden inkommit från hovrätterna, processlagberedningen, statskontoret, allmänna civilförvaltningens lönenämnd, häradshövdingarna och styrelsen för Sveriges advokatsamfund, får jag ånyo anmäla detta ärende.

Redan under min företrädares ämbets tid igångsattes inom justitiedepartementet utredning om ändring i nu gällande regler rörande domsagornas förvaltning i syfte att förbehålla vikariat å de allmänna tings- sammanträdena åt aspiranter, som ville ägna sig åt domarekallet och som efter vederbörlig tjänstgöring i hovrätt befunnits härtill skickade. Sedan jag jämlikt bemyndigande den 30 september 1932 tillkallat borgmästaren Georg Bissmark samt häradshövdingarna Carl Arhusiander och Björn Zetterstrand att såsom sakkunniga inom departementet delta i berörda utredning, hava de sakkunniga — genom förut omförmälda betänkande — den 17 november 1932 överlämnat utkast till kungörelse om ändring i vissa delar av stadgan den 12 juni 1925 (nr 166) med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning jämte tillhörande motiv.

Gällande domsagostadga.

1. Arbets-
fördelningen
mellan härads-
hövdingen och
hans biträden.

Enligt nämnda stadga må tjänstledighet årligen beviljas häradshövding för åtnjutande av semester högst en och en halv månad samt för vinnande av lättnad i arbetsbördan och för ombesörjande av enskilda angelägenheter sammanlagt likaledes högst en och en halv månad, dock att dylik ledighet regelmässigt ej må beviljas å sådan tid, att häradshövdingen därigenom vinner befrielse från mer än högst tre allmänna tings- sammanträden om året (19 §). I syfte att åstadkomma en uppdelning av arbetet så att de mera krävande göromålen skola falla på häradshövdingens lott, medgiver stadgan vidare rätt för häradshövding att vinna befrielse 1) från att hålla sammanträde som avses i lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden (tremansnämndslagen), 2) från att å samtliga allmänna tings- sammanträden om året i domsagan med undantag av tre ävensom å sammanträde för tings avslutande handlägga dels i 1 § nämnda lag omför-

mälda ärenden, dels mål angående ansvar för förseelse, som i lag eller författning ej i annan händelse än för särskilt angivet svårare fall eller eljest vid synnerligen försvårande omständigheter är belagd med högre straff än böter, högst ettusen kronor, dock ej mål, däri talan föres av målsägande, dels ock mål, som i 1 § 2 —4 förenämnda lag avses, där målet första gången förekommer eller fortsatt handläggning av målet för- anletts därav, att å någondera sidan parten eller, om de äro flera, samt- lica dessa uteblivit, samt 3) från att i viss omfattning utfärda grava- tionsbevis (21 §). Ytterligare har i samma syfte förste notarie och — under vissa förutsättningar — även andre notarie tillagts befogenhet att på eget ansvar utföra vissa av de till domarämbetet hörande göro- målen (2 § och 8 § 3 st.). — För att underlätta handhavandet av rätts- skipningen i de mest svårskötta domsagorna kan i sådan domsaga an- ställas biträdande domare (9 §), som har att efter hovrättens förordnan- de enligt av Kungl. Maj:t bestämda grunder utföra häradshövdingen åliggande ämbetsgöromål (10 §).

Biträdesutbildningen är anordnad i tre stadier. *Första behörighets- graden*, som avser förstenotarieförordnandet och förordnandet för andre notarie att på eget ansvar utföra på förste notarie ankommande göro- mål, vinnes efter uppnådd 23 års ålder och tjänstgöring under ett halvt år efter avlagd juridisk examen såsom biträde åt häradshövding (4 § 1 st. och 8 § 3 st.). *Andra behörighetsgraden* avser behörighet 1) att hålla sammantråde, som avses i tremansnämndslagen, 2) att å annat tings- sammantråde såsom ordförande i häradsrätten handlägga sådana förut nämnda mål och ärenden, från vilkas handläggande häradshövding äger att i tidigare angiven omfattning vinna befrielse, 3) att vidtaga vissa åtgärder enligt lagen den 18 juni 1926 om delning av jord å landet och lagen samma dag om sammanläggning av fastigheter å landet samt 4) att eljest förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, att den förordnade icke äger att vare sig såsom ordförande i häradsrätt hand- lägga andra mål och ärenden än nyss sagts eller tjänstgöra såsom ord- förande i synerätt eller vid sammantråde med ägodelningsrätt. Denna behörighetsgrad ernås efter fyllda 24 år samt tjänstgöring under ett år efter avlagd examen såsom biträde åt häradshövding (23 §). *Tredje be- hörighetsgraden* avser förordnande att med vidsträcktare befogenhet än förut sagts förvalta häradshövdingämbete. Härför erfordras att hava uppnått 25 års ålder samt att efter avlagd examen *antingen* under ett och ett halvt år hava tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och un- der sex månader hava uppehållit befattning såsom ledamot i rådhusrätt, i vilken jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter, *eller* un- der ett och ett halvt år hava tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och under sex rättegångsdagar eller tre allmänna tingsammansträden handlagt mål och ärenden, som avses i 1 § tremansnämndslagen, samt därjämte under sex månader hava tjänstgjort i hovrätt. Omförmälda

2. Biträdes- utbildningen.

tjänstgöring i hovrätt må, då fråga är om förordnande för man, i sin helhet eller till viss del ersättas med tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding under motsvarande tid. Den som icke tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt eller under sex månader uppehållit befattning såsom ledamot i sådan rådhusrätt, som förut sagts, får i regel icke, innan han fullgjort sådan tjänstgöring, som nyss nämnts, förordnas att hålla fler än tre allmänna tingssammanträden (24 §). — För erhållande av förordnande såsom biträdande domare fordras att hava uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt (9 § 3 st.).

1931 års proposition angående rättegångsreformen.

I propositionen (nr 80) till 1931 års riksdag angående huvudgrunderna för en rättegångsreform yttrade föredragande departementschefen beträffande den nu brukliga arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och hans rättsbildade biträden, bland annat, att det icke torde råda mer än en mening därom, att denna arbetsfördelning lämnade rum för åtskilliga anmärkningar. Sålunda kunde det icke anses tillfredsställande, att rättsskipningen vid våra häradsrätter i den utsträckning, som alltjämt ägde rum, anförtroddes åt yngre, jämförelsevis oerfarna krafter. Det vore av vikt att alla mål, där bevisningen vore av någon större betydelse, handhades av domare, som vore fullt vuxna uppgiften att omhändera dylika mål. Att på denna punkt inrymma någon undantagsställning åt de med hänsyn till tvisteföremålets värde eller ur andra synpunkter mindre viktiga målen och mera allmänt överlämna dessa måls handläggning åt domare med mindre erfarenhet och kvalifikationer i övrigt förefölle ur rättssäkerhetens synpunkt föga tilltalande. Enligt departementschefens mening talade starka skäl för att organisation och arbetsfördelning ej anordnades så, att dessa mål som regel undroges häradshövdingens handläggning. Det sagda finge dock icke anses utgöra hinder för att vissa enklare mål, för vilkas avgörande icke tarvades någon vidlyftigare handläggning eller utredning, såsom vissa kravmål och mindre brottmål, kunde överlämnas till yngre domare.

I propositionen (sid. 122 o. 123) uppdrog departementschefen därefter följande riktlinjer för en ny arbetsfördelning mellan häradshövdingen och hans rättsbildade biträden:

Handläggningen av rättegångsmålen borde i så stor utsträckning som möjligt förbehållas den ordinarie domaren. Å andra sidan måste denne helt frigöras från bestyr, som för den egentliga rättsvården vore av mera underordnad betydelse. Handhavandet av expeditionsgöromålen torde i likhet med vad som ägt rum vid vattendomstolarna böra överflyttas å en vid domstolen anställd sekreterare, som under eget ansvar hade att förestå det egentliga kansliarbetet. Åt denne torde ock i den omfattning, som betingades av arbetsbördan i domsagan, böra anförtros handhavandet av inskrivningsärenden. För kontinuiteten i arbetet vore det uppenbarligen av vikt, att sekreteraren erhöle en mera stadigvarande anställning. Han borde tillika äga sådan utbildning, att han vid

häradshövdingens semesterledighet eller vid annat mera kortvarigt förfall för häradshövdingen kunde inträda som dennes vikarie. Det ytterligare behov av juridiskt biträde, som kunde föreligga inom domsagan, syntes som nu kunna tillgodoses genom notarier med mera tillfällig anställning.

Det särskilda utskott som i ärendet avgav utlåtande (nr 1) framhöll även, att vägande anmärkningar kunde framställas mot den nu brukliga arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och hans rättsbildade biträden, samt förklarade sig kunna ansluta sig till departementschefens uttalande i denna del. Den av departementschefen föreslagna anordningen syntes vara ägnad att avhjälpa nu bestående missförhållanden på detta område. Häradshövdingen torde därigenom erhålla större möjlighet att ägna sig åt de egentliga rättegångsmålen och rådande vikariats-system komme att upphöra. Efter inrättande av sekreterartjänster torde behovet av särskilda biträdande domare komma att minskas. I en del domsagor syntes emellertid vara erforderligt, att tillgång funnes till biträde, som vid sidan av häradshövdingen och sekreteraren på eget ansvar fullgjorde vissa domaruppgifter.

Utskottets sålunda gjorda uttalande föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

Huvuddragen av de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga hava utfört sitt uppdrag efter två huvudlinjer. Den ena åsyftar, att häradshövding själv regelmässigt skall handhava alla domargöromål av större vikt, särskilt handläggandet och avdömandet av de mera invecklade målen och ärendena; den andra avser en skärpning av kraven på vikaries kompetens.

För tillgodoseende av det förstnämnda syftet hava de sakkunniga föreslagit en ny arbetsfördelning mellan häradshövdingen och hans rättsbildade biträden. Sålunda skulle handläggningen av mera krävande mål och ärenden å de allmänna tingssammanträdena i princip ankomma på häradshövdingen. För det ökade arbete som härigenom komme att åvila honom, skulle han erhålla lindring i fråga om andra arbetsuppgifter. I första hand skulle lättnad beredas honom därigenom, att han befriades från arbetet med uppsättande av häradsrättens dombok och övriga protokoll, vilket arbete i stället skulle ombesörjas av i domsagan anställda biträden. Vidare skulle häradshövdingen i större omfattning än vad nu är fallet befrias från handläggning av enklare mål och ärenden ävensom beredas en ganska avsevärd befrielse från att tjänstgöra såsom in-skrivningsdomare. Till hjälp åt häradshövdingen skulle i ett betydande antal domsagor anställas en sekreterare med en utbildning motsvarande den nuvarande biträdande domarens. I rikets största domsagor skulle en särskild, än mera kvalificerad arbetskraft, benämnd biträdande domare, anställas.

I fråga om skärpningen av kraven på vikaries kompetens innebär för-

slaget bland annat, att förordnande att i full utsträckning förvalta häradshövdingämbete regelmässigt endast skulle kunna meddelas den, som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. De i domsagorna tjänstgörande notariernas möjlighet att erhålla förordnande såsom ordförande i häradsrätten å allmänt tingssammanträde skulle endast komma att avse handläggningen av mål och ärenden av enklare beskaffenhet.

De över sakkunnigförslaget avgivna yttrandena utvisa, att förslagets grundtanke — att alla domargöromål av större vikt böra förbehållas häradshövdingen — vunnit så gott som allmän anslutning. Sålunda har i ett sextiotal yttranden ingen erinran eller allenast detaljanmärkningar framställts mot förslaget. I flertalet av de omkring trettio utlåtanden, vilka utmyнна i yrkande om anstånd med förslagets genomförande eller förklaring, att förslaget icke kan tillstyrkas, erkännes jämväl riktigheten av den tanke, varpå detsamma bygger. Så är även fallet beträffande ett tjugotal yttranden, i vilka vissa principiella invändningar framställas mot förslaget utan att dock dessa invändningar föranleda vederbörande till särskilda yrkanden. De skäl som åberopas för anstånd med genomförandet av de sakkunnigas förslag eller för avslag å detsamma äro flerahanda. Sålunda framhålles i en del utlåtanden, att frågan om en reformering av vikariatssystemet bör upptagas först i samband med den allmänna processreformen. I andra yttranden uttalas, att den lättnad i avseende å vissa ämbetsgöromål, som skulle medgivas häradshövding, icke är tillräcklig. En ofta förekommande invändning går ut på att juristutbildningen skulle bliva avsevärt sämre än enligt nu gällande ordning. I samband härmed uttalas även farhågor för minskad rekrytering av rättsbildade biträden i domsagorna. Vissa invändningar hava avseende å den ordning, i vilken reformen skulle genomföras.

*Departements-
chefen.*

Upprepade gånger hava inom riksdagen och eljest uttalats önskemål om avlösning av det rådande vikariatssystemet vid häradsrätterna. De olägenheter för rättsvården som äro förknippade därmed ligga också i öppen dag, och numera torde icke från något håll bestridas att en reform å detta område är påkallad. Emellertid har ifrågasatts, om icke med ändringars genomförande borde anstå i avvaktan på den allmänna rättegångsreformen. Detta vore enligt min mening icke riktigt. Tvärtom måste lösningen av föreliggande fråga vara ägnad att underlätta införandet av en ny rättegångsordning. Processlagberedningen har också givit sin anslutning till de huvudgrunder, på vilka de sakkunnigas förslag vilar. Detta förslag ansluter sig jämväl till de av dåvarande departementschefen i 1931 års proposition angående rättegångsreformen uppdragna grundlinjer och låter sig enligt min mening utan svårighet inpassas i nu bestående organisation, även om häradshövdingen ännu icke kan i full utsträckning frigöras från de sysslor som för närvarande hindra honom från att ägna sin

huvudsakliga tid åt de egentliga domargöromålen. Nödvändigheten av reformens successiva genomförande under en relativt lång övergångsperiod gör det så mycket angelägnare, att den beslutas så tidigt som möjligt. Det av de sakkunniga framlagda förslaget innebär enligt min mening en lycklig lösning av frågan. Den uppdelning av ämbetsgöromålen som av dem föreslås medför, att de olika till domarämbetet hörande arbetsuppgifterna komma att handhavas av häradshövdingen själv eller av hans rättsbildade biträden allt efter uppgifternas mer eller mindre krävande art. Häradshövdingen kommer enligt förslaget i princip att kontinuerligt ägna sig åt handläggning och avdömande av alla viktigare mål. De nuvarande avbrotten i hans tjänstgöring under hela tingssammanträden, medan domarstolen intages av ofta mycket oerfarna unga vikarier, komma efter förslagets genomförande i sin helhet att upphöra, och erforderlig lättnad i häradshövdingens arbetsbörda åvägbringas i stället genom en rationell arbetsfördelning. Till de anmärkningar som framställts mot förslaget får jag tillfälle återkomma vid den behandling av förslagets huvudpunkter, till vilken jag nu övergår.

Häradshövdingens tjänstledighet.

Därest handläggningen av mera krävande mål och ärenden å de allmänna tingssammanträdena regelmässigt skall åvila häradshövdingen, måste denne vara underkastad vissa inskränkningar i rätten till tjänstledighet. De sakkunniga hava föreslagit, att för tid, varunder allmänt sammanträde eller sammanträde för tings avslutande infaller, ledighet för semester icke får ifrågakomma samt ledighet för vinnande av lättnad i arbetsbördan och för ombesörjande av enskilda angelägenheter allenast beviljas, då synnerliga skäl därtill äro. I övrigt skulle — bortsett från vissa undantagsfall — ledighet från ordförandeskap i häradsrätten vid behandling av andra mål och ärenden än sådana av mindre vikt liksom ock från ordförandeskap i synerätt och ägodelningsrätt endast kunna ifrågakomma på grund av laga förfall.

I åtskilliga yttranden har anmärkts, att förslaget väl starkt begränsar häradshövdingens möjlighet att uttaga semester å lämplig tid. Särskilt har av vissa häradshövdingar i Norrland betonats, att häradshövding borde, när skäl därtill föreläge, kunna få åtnjuta semester även om allmänt sammanträde eller slutsammanträde infölle under tiden för ledigheten. Enahanda synpunkter hava framförts av Svea hovrätt.

I allmänhet uttaga häradshövdingarna sin semester under tiden mellan avslutandet av vårtinget och början av hösttinget. Emellertid kan det hända att en häradshövding på grund av befattning med göromål av vidlyftig eller tidsödande beskaffenhet, såsom rannsakingar med häktade, ägodelningsärenden, synemål eller dylikt, som icke lämpligen kunnat överlåtas å vikarie, varit förhindrad uttaga hela sin semester under nyssnämnda tid. Det synes då vara billigt att densamma må kunna erhållas å an-

*Departements-
chefen.*

nan tid, även om allmänt sammanträde eller slutsammanträde då skulle infalla. Jag anser sålunda, att möjlighet bör finnas för hovrätten att om synnerliga skäl föreligga — alltså endast i undantagsfall — kunna bevilja ledighet för semester även under tingsterminerna.

Lättnader i häradshövdingens arbetsbörda.

1. Befrielse
från domboks-
skrivning.

Såsom kompensation för häradshövdingens ökade arbetsbörda hava, såsom nämnts, de sakkunniga i första hand föreslagit, att häradshövdingen skulle befrias från arbetet med uppsättandet av dombok och protokoll, vilket arbete i regel skulle ombesörjas av en sekreterare. I samband härmed skulle det åligga sekreteraren att uppsätta och kontrasignera samt för häradshövdingen till granskning och underskrift framlägga alla skrivelser, kungörelser och dylikt, som skola undertecknas av rättens ordförande. Häradshövdingen och sekreteraren skulle vara gemensamt ansvariga för riktigheten av dombok och protokoll, som förts av sekreteraren, ävensom för riktigheten och behöriga expedierandet av de handlingar, som sekreteraren kontrasignerat. — Nu berörda sekreterargöromål skulle, enligt de sakkunnigas förslag, under vissa förutsättningar kunna utföras även av en i domsagan anställd notarie, som därtill förordnades av häradshövdingen. För dylikt fall skulle bestämmelserna om den gemensamma ansvarigheten för göromåls utförande äga motsvarande tillämpning.

Mot förslaget i denna del hava åtskilliga erinringar framkommit. Sålunda har framhållits, att även om häradshövding uppdroge åt sekreterare eller notarie att utföra ifrågakarande arbetsuppgifter, någon lättnad i häradshövdingens arbetsbörda icke skulle uppkomma, när häradshövdingens arbete med justering och med granskning av göromåls utförande skulle bliva lika betungande som om arbetsuppgifterna helt ombesörjts av honom. Beträffande föreskriften om den gemensamma ansvarigheten för ifrågakarande ämbetsgöromål har betonats, att den kunde giva anledning till meningsskiljaktigheter mellan häradshövdingen och den, som för hans räkning uppsatt dombok eller protokoll. Ansvaret för att dombok och protokoll vore riktiga borde åvila häradshövdingen, vilken i egen skap av ordförande i rätten utövat handläggningen. I några yttranden har emellertid den meningen gjorts gällande, att sekreteraren ensam borde bära ansvaret för av honom uppsatt dombok eller protokoll. I fråga om de expeditionsåtgärder, som äga samband med förandet av dombok och protokoll, har från samtliga hovrätters och ett betydande antal häradshövdingars ävensom från processlagberedningens sida uttalats önskemål om häradshövdingens fullständiga befriande från detta arbete, vilket ansetts lämpligen kunna utföras av sekreterare eller notarie på eget ansvar.

Departements-
chefen.

När det invändes att häradshövdingen icke skulle beredas någon lättnad i arbetet genom det föreslagna sättet för utförandet av protokolls- och domboksarbetet, torde detta strida mot all erfarenhet. Det är visserligen

klart, att justering av domboken är ett krävande och ansvarsfullt arbete, men det är lika givet, att en dylik justering — om den håller sig till sak mera än till form — tager mindre tid än själva uppsättandet, förutsatt att sistnämnda arbete, såsom enligt förslaget är meningen, lägges i kompetenta händer. Någon bestämmelse om gemensamt ansvar för häradshövdingen och sekreteraren beträffande dombokens eller protokollets riktighet torde icke böra meddelas. I rådhusrätterna, där protokollet vanligen föres av annan än ordföranden, torde något behov av särskilt stadgande härom ej hava yppats. Önskvärt hade ock varit, att man kunnat befria häradshövdingen från de expeditionella göromål som hänga samman med nu ifrågakarande arbete, men då dylik befrielse kräver ändring i åtskilliga gällande lagföreskrifter, lärer med åtgärder härutinnan få anstå, åtminstone till dess sekreterarinstitutionen hunnit nå en allmännare användning.

Enligt förslaget skulle ytterligare lättnad i häradshövdingens arbetsbörda vinnas därigenom att häradshövdingen å samtliga allmänna tings- sammanträden befriades från handläggning av enklare mål och ärenden samt att till sådana mål jämväl skulle hänföras mål om ansvar för förseelse, som regelmässigt ej vore belagd med högre straff än böter, dock under förutsättning att talan i målet ej fördes av målsägande.

I ett ej obetydligt antal yttranden har framhållits önskvärdheten av ytterligare utvidgning av denna s. k. bagatellmålsgrupp. Olika förslag till sådan utvidgning hava framställts. Sålunda borde befrielse kunna meddelas häradshövding från handläggning av brottmål, därest å brottet i allmänhet icke kunde följa strängare straff än fängelse i högst sex månader. Vidare har föreslagits, att undantaget beträffande brottmål, däri talan föres av målsägande, finge bortfalla. Slutligen har i fråga om civilmålen ifrågasatts, huruvida det icke vore tillräckligt med en föreskrift, att häradshövding ägde vinna befrielse från sådana mål av enklare beskaffenhet.

Jag vill ej motsätta mig den påyrkade utvidgningen av bagatellmålsgruppen att omfatta jämväl mål om ansvar för brott, som i regel ej förskylla högre straff än fängelse i högst sex månader. Dyliga mål — t. ex. rörande misshandel vara ringa eller ingen skada följt, egenmäktigt förfarande eller våldsamt motstånd vid offentlig förrättning — äro tämligen allmänt förekommande men förhållandevis enkla att handlägga och avgöra. Där målsägandetalan förekommer i mål av förevarande beskaffenhet, torde dock förhållandet i regel vara sådant, att de kräva vidlyftig handläggning och att avgörandet förutsätter erfarenhet och mognat omdöme. Jag behöver härvid endast erinra om de i allmänhet invecklade skadestandsfrågor som uppkomma i bilmål. Endast där målsäganden enbart för ansvarstalan eller begär ersättning för rättegångskostnaderna, synes anledning därför föreligga att behandla dessa mål på samma sätt

2. Befrielse från enklare mål och ärenden.

Departements-
chefen.

som åklagarmålen. Jag anser alltså att häradshövding bör kunna befrias från angivna brottmål i alla de fall, där talan om skadestånd ej föres av målsäganden. Rörande civilmålen torde det däremot vara bäst att icke utöka bagatellmålsgruppen.

3. *Befrielse från inskrivningsärenden.*

Av de sakkunniga har föreslagits, att häradshövding, som är inskrivningsdomare, skulle kunna befrias från att tjänstgöra i sådan egenskap, förutom under semestern, under högst tre fjärdedelar av inskrivningsdagarna under återstoden av året, ävensom från att under högst 14 dagar efter varje inskrivningsdag, då häradshövdingen åtnjutit sådan befrielse, utfärda gravationsbevis å fastighet, som å inskrivningsdagen blivit föremål för inskrivningsåtgärd.

I denna del har förslaget icke föranlett någon egentlig erinran i yttrandena.

Departementschefen.

För egen del vill jag anmärka, att då inskrivningsgöromål kunna förekomma även å annan dag än själva inskrivningsdagen, föreskriften om befrielsen från dessa göromål bör avfattas så, att den må avse visst antal veckor eller månader i stället för visst antal inskrivningsdagar om året. Vidare synes det mig lämpligt att den av de sakkunniga föreslagna befrielsen att utfärda vissa gravationsbevis icke må äga rum under längre tid än högst 6 dagar efter inskrivningsdag varom fråga är.

Anställande av särskilt kvalificerade biträden i vissa domsagor.

1. *Sekreterare.*

Enligt vad de sakkunniga framhållit, skulle lättnaderna i häradshövdingens arbetsbörda beträffande ett betydande antal domsagor icke kunna genomföras utan att i domsagan anställdes sekreterare med kvalifikationer, motsvarande den nuvarande biträdande domarens. I domsaga, där sekreterare anställdes, skulle åt denne anförtros att uppsätta dombok och protokoll i mål och ärenden, som handlagts under häradshövdingens ordförandeskap i rätten. I samband härmed skulle det åligga sekreteraren att uppsätta alla i sådana mål och ärenden förekommande skrivelser och dylikt. Vidare skulle handläggningen av inskrivningsärenden i allmänhet uppdragas åt sekreteraren genom dennes förordnande till inskrivningsdomare. Sekreterarens nu omförmälda åligganden skulle emellertid i viss omfattning kunna överflyttas å notarierna i domsagan. Sålunda skulle, såsom redan tidigare antytts, i domsagan anställd förste eller andre notarie, som uppnått viss ålder och fullgjort viss tjänstgöring såsom biträde åt häradshövding, av häradshövdingen kunna förordnas att i den omfattning, häradshövdingen funne erforderligt, ombesörja uppsättandet av dombok och protokoll ävensom utförandet av därmed förbundna göromål. Förste eller andre notarie i domsagan skulle även, därest han uppfyllde vissa kompetensvillkor, vid sekreterares ledighet från inskrivningsdomargöromål kunna förordnas att omhänderhava dessa. — I domsagor, där antalet rättegångsdagar i allmänhet vore mera

avsevärt, skulle sekreteraren efter hovrättens förordnande i närmare angiven omfattning i häradshövdingens ställe tjänstgöra såsom ordförande i häradsrätten. Sekreteraren skulle slutligen vara skyldig att vid häradshövdingen beviljad ledighet vikariera för denne, när hovrätten så förordnade, samt att, i den mån sekreterarens övriga åligganden det medgäve, biträda häradshövdingen i hans ämbetsgöromål.

Förslaget om anställande av sekreterare i vissa domsagor har i allmänhet mottagits med tillfredsställelse. Det har ansetts innebära en avsevärd förmån för domsagoarbetet, att häradshövdingen till sin hjälp erhöle en person med större kvalifikationer än notarierna i allmänhet besuttede. Emellertid har i fråga om det sätt, på vilket arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och sekreteraren skett i förslaget, åtskilliga erinringar framkommit. Så har t. ex. ifrågasatts, huruvida icke fördelningen lämpligen borde ske genom en av hovrätten efter häradshövdingens hörande fastställd arbetsordning för domsagan. Såsom skäl för en sådan anordning har åberopats, att den väsentliga skillnaden i arbetsbördan i olika domsagor icke möjliggjorde att på enhetligt sätt angiva fördelningen av arbetet mellan häradshövdingen och hans sekreterare. — I andra yttranden har uttalats önskvärdheten av att sekreteraren bestrede befattningen såsom konkursdomare eller i varje fall omhänderhade en del av de till denna befattning hörande göromålen. — För de anmärkingar som framställts i fråga om sekreterarens ombesörjande av domboks- och protokollsuppsättning, har jag tidigare redogjort. — I ett flertal utlåtanden har jämväl gjorts gällande att den arbetsbörda som skulle åvila sekreteraren bleve alltför betungande för honom.

Jag kan icke finna det behöfligt att bestämma göromålens fördelning mellan häradshövdingen och sekreteraren i en arbetsordning för varje domsaga. Det är visserligen sant att arbetsbördan växlar i domsagorna, men detta synes ej böra föranleda därtill att olika arbetsuppgifter åläggas sekreterarna allt eftersom de tjänstgöra i den ena eller andra domsagan. Om i något fall särskilda regler skulle erfordras, lämna bestämmelserna om sekreterarens skyldighet att vikariera för häradshövdingen möjlighet att överflytta även andra göromål än de vanliga å sekreteraren. Jag anser vidare farhågan för att sekreteraren skulle få för mycket arbete ogrundad. Åtskilliga möjligheter finnas ju enligt förslaget att fördela arbetet mellan befattningshavarna å domarkansliet så, att sekreterarens arbetsbörda ej blir alltför omfattande. Sålunda äger häradshövdingen rätt att förordna notarie att uppsätta dombok och protokoll. I viss utsträckning torde jämväl häradshövdingen själv kunna utföra detta arbete. Sekreteraren har vidare tillerkänts en ej obetydlig rätt till befrielse från de göromål, som åligga honom såsom inskrivningsdomare. Av hänsyn till notariernas utbildning bör han också begagna sig av denna rätt.

*Departements-
chefen.*

2. *Biträdande domare.*

I rikets största domsagor — de sakkunniga hava tänkt sig de tre största — skulle enligt förslaget anställas, förutom sekreterare, en särskilt kvalificerad befattningshavare, benämnd biträdande domare, för att utföra förekommande domargöromål. Fördelningen av göromålen mellan de olika befattningshavarna i sådan domsaga skulle i varje särskilt fall ske genom en av Kungl. Maj:t fastställd arbetsordning för domsagan.

I ett yttrande har ifrågasatts, huruvida icke arbetsordning för domsaga, där biträdande domare bleve anställd, borde fastställas av hovrätten.

Departementschefen.

Med hänsyn till att de domsagor, som skulle komma att hänföras till denna grupp, måste bliva mycket få, torde anledning ej föreligga att frångå de sakkunnigas förslag.

Viss mottagningstid för häradshövding m. m.

I detta samband vill jag även beröra ett av de sakkunniga föreslaget stadgande om befattningshavarnas skyldighet att vara tillstädes å kansliet.

Uti den i 11 § gällande domsagostadga förekommande bestämmelsen att kansli regelmässigt skall hållas öppet för allmänheten minst fyra timmar varje helgfri dag, då någon av de å kansliet anställda befattningshavarna skall vara där tillstädes, hava de sakkunniga föreslagit ändring av innehåll, att häradshövding under minst en timme av nämnda tid skall vara att träffa å kansliet samt att biträdande domare, sekreterare, förste notarie och andre notarie skola vara tillstädes å kansliet minst tre timmar under tid, då detta hålles öppet, och att under sagda tid städse någon av de nu nämnda skall vara att träffa å kansliet.

Vad sålunda föreslagits har blivit föremål för gensagor i häradshövdingarnas yttranden. Detta gäller i all synnerhet bestämmelsen om skyldighet för häradshövding att hålla viss mottagningstid, vilken betecknats såsom onödig och olämplig. Av Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt en del häradshövdingar har föreslagits, att bestämmelsen måtte modifieras så, att häradshövding tillförbundes att såvitt möjligt dagligen infinna sig å kansliet.

Departementschefen.

De nu gällande bestämmelserna, vilka icke innebära uttrycklig skyldighet för häradshövding att någon tid varje dag vara å kansliet, måste anses otillfredsställande. De hava också i vissa fall lett till beklagliga missbruk. För den rättssökande allmänheten är det av vikt att veta att häradshövdingen kan träffas å bestämd tid. Då häradshövdingen även har att leda och övervaka notariernas arbete, är det uppenbart att han bör vara tillstädes å kansliet varje dag, om tjänsteförrättning ej hindrar. För häradshövding som bor å kansliorten, vilket i regel är fallet, lär föreskriften ej heller bliva på något sätt betungande, då tiden satts så kort som till en timme. Att bestämmelsen försvårar bosättning å annan ort än kansliorten kan ej anses utgöra någon olägenhet.

Kompetensvillkor för domarvikarier och befattningshavare å domarkansli.

Jag övergår härefter till frågan om kompetensvillkoren för erhållande av sådana förordnanden, som enligt de sakkunnigas förslag till arbetsfördelning mellan befattningshavarna å domarkansli kunna komma i fråga. Detta spörsmål sammanhänger intimt med frågan om domarutbildningen.

I fråga om villkoren för att kunna förordnas till förste eller andre notarie hava de sakkunniga uppställt samma villkor som för närvarande gälla. Sammalunda är fallet i fråga om förordnande för andre notarie att på eget ansvar utföra på förste notarie ankommande göromål. *Första behörighetsgraden* kommer således enligt förslaget att avse detsamma som enligt nu gällande ordning (jfr sid. 3).

I anledning av granskningsnämndens förslag om åtgärder för domsaganslagets nedbringande har det ansetts böra uppställas krav på något längre tjänstgöringstid å domarkansli, innan rätten att erhålla förordnande såsom förste och andre notarie inträder. I den tidigare berörda inom justitiedepartementet utarbetade promemorian har denna tjänstgöringstid föreslagits till för andre notarietjänstgörande sex månader och för förste notarietjänstgörande ett år, vilket innebär en förlängning av den föregående tjänstgöringstiden med i vardera fallet sex månader.

I yttrandena över promemorian i denna del har förslaget vunnit övervägande anslutning.

För närvarande är det beroende på tillfälligheter när ett biträde i domsaga erhåller förste eller andre notarietjänstgörande. Tidpunkten härför kan vara mycket växlande. Jämväl med hänsyn till önskvärdheten att åstadkomma enhetlighet inom de olika domsagorna synes förslaget, att dylika förordnanden skola kunna meddelas först efter en tjänstgöring hos häradsförordning av sex månader respektive ett år efter examen, böra realiseras. Likaledes bör för förordnande för andre notarie att på eget ansvar utföra på förste notarie ankommande göromål fordras, att vederbörande under ett år efter examen tjänstgjort såsom biträde i domsaga. Då de avlönade notarietjänsterna emellertid äro avsedda att ingå såsom ett led i juristutbildningen, synes en begränsning av rätten till förordnanden såsom förste eller andre notarie böra införas. Ingen torde därför utan synnerliga skäl under längre tid än sammanlagt tre år böra erhålla dylika förordnanden.

Förste eller andre notarie, som uppnått 24 års ålder samt efter avläggande av föreskrivna kunskapsprov under ett år tjänstgjort såsom biträde åt häradsförordning, skulle enligt sakkunnigförslaget kunna förordnas att vara inskrivningsdomare ävensom att utföra vissa närmare angivna, i lagen om delning av jord å landet och lagen om sammanläggning av fastigheter å landet föreskrivna åtgärder (*andra behörighetsgraden*).

För att kunna förordnas 1) att föra häradsrättens dombok och övriga

1. Förste
och andre
notarier.

Departements-
chefen.

2. Övriga be-
fattnings-
havare och
vikarier.

protokoll i mål och ärenden, som handläggas av häradshövdingen såsom ordförande i häradsrätten, 2) att hålla sammanträde, som avses i tremansnämndslagen, 3) att å annat tingssammanträde såsom ordförande i häradsrätten handlägga tidigare omförmälda enklare mål och ärenden samt 4) att eljest förvalta häradshövdingämbete med den begränsning, att den förordnade icke äger att vare sig såsom ordförande i häradsrätt handlägga andra mål och ärenden än nyss sagts eller tjänstgöra såsom ordförande i synerätt eller vid sammanträde med ägodelningsrätt (*tredje behörighetsgraden*), erfordras, enligt sakkunnigförslaget, utöver anställning i domsagan såsom förste eller andre notarie, att hava uppnått 25 års ålder samt efter avlagd examen under ett och ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding.

Förordnande att utan begränsning förvalta häradshövdingämbete skulle regelmässigt endast kunna meddelas den, som tjänstgjort såsom ledamot eller fiskal i hovrätt. Därest sådan vikarie icke funnes att tillgå, skulle dock dylikt förordnande kunna meddelas den, som efter avlagd examen under två år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och därunder innehaft förordnande att hålla sammanträde, som avses i tremansnämndslagen, eller att å annat sammanträde såsom ordförande i rätten handlägga enklare mål och ärenden.

Till *sekreterare* skulle enligt de sakkunnigas förslag endast den kunna förordnas, som uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt, och för erhållande av förordnande såsom *biträdande domare* skulle där Kungl. Maj:t ej annorledes bestämde erfordras anställning såsom assessor i hovrätt. Möjlighet att uppehålla vikariat för sekreterare eller biträdande domare skulle dock under vissa angivna förutsättningar stå i domsagan anställd förste eller andre notarie till buds.

I flera yttranden hava betänkligheter framförts beträffande borttagandet av den nu förefintliga möjligheten för notarie att »sitta ting». Det har framhållits, att den genom tingssittningen förvärvade utbildningen varit av utomordentlig betydelse för landets jurister, och det har gjorts gällande, att den utbildning, som enligt förslaget skulle komma att stå de rättsbildade domsagobiträdena till buds, icke tillnärmelsevis skulle vara av samma värde. I detta sammanhang hava även farhågor yppats i fråga om rekryteringen av den rättsbildade kanslipersonalen. Unga jurister, vilka icke tänkte ägna sig åt domarekallet, skulle framdeles avstå från att under åren närmast efter sin examen förskaffa sig utbildning å domarkansli. Härigenom skulle kunna inträffa, att tillgången på rättsbildade biträden i domsagorna minskades i sådan grad, att svårigheter uppstode för domsagoarbetets behöriga utförande. — Beträffande de av de sakkunniga uppställda kompetenskraven hava även i andra avseenden erinringar gjorts. Sålunda hava samtliga hovrätter och ett tiotal häradshövdingar ansett, att de förordnanden, som enligt sakkunnigförslaget

skulle tillkomma allenast i domsagan anställd förste och andre notarie, jämväl borde få meddelas en där tjänstgörande extra notarie. I fråga om villkoren för att kunna förordnas till sekreterare har från härads hövdinghåll uttalats önskvärdheten av en föreskrift om viss tids tjänstgöring såsom fiskal i hovrätt för erhållande av dylikt förordnande.

Förvisso har det nuvarande systemet, enligt vilket notarie efter två års tjänstgöring på domarkansli kan erhålla förordnande att på eget ansvar utöva domarämbete, med hänsyn till den unge juristens utbildning varit synnerligen värdefullt. Mot den i rättsvårdens intresse föreslagna inskränkningen av notariernas tingssittning till vissa enklare mål har också invänts, att genom denna åtgärd juristutbildningen skulle komma att bli lidande. *Departements-
chefen.*

Vad då först utbildningen av de blivande domarne angår, saknar denna invändning tydligen varje berättigande. Enligt planen för domarutbildningen kommer denna fastmera att i framtiden bli både allsidigare och grundligare. Efter en första tjänstgöring i domsaga under minst tre år, varunder tingssittning blott förekommer i förut omnämnda begränsade omfattning, skall domar aspiranten underkastas prövning i hovrätt. Först sedan denna utfallit så att aspiranten godkänts såsom fiskal, återvänder han till domsagotjänstgöringen såsom sekreterare och erhåller tillfälle att såsom vikarie för härads hövdingen handlägga även de mera invecklade civil- och brottmålen. Därigenom att dessa vikariat reserveras för blivande domare, kunna dessa erhålla en så mycket mera omfattande övning i de mera ansvarsfulla domargöromålens handhavande. Där de efter denna utbildning fortsätta på domarbanan i hovrätt eller rådhusrätt, äro de tydligen vida bättre rustade för sitt blivande kall än med den hittillsvarande utbildningen i häradsrätterna på notariestadiet varit möjligt.

Vad åter angår utbildningen av de jurister som ej skoia fortsätta på domarbanan utan ämna övergå till advokatycket, administrativ tjänst eller annan allmän eller enskild befattning, innebär tydligen den föreslagna nya ordningen så till vida en minskning i deras utbildningstillfällen, som de icke skulle tillåtas att, såsom för närvarande är fallet, efter blott ett par års tjänstgöring på domarkansli såsom ordförande i häradsrätten hålla allmänna tingssammanträden. Emellertid är det ju just på denna punkt som den hittillsvarande ordningen för juristutbildningen ur rättsvårdens synpunkt givit anledning till de allvarligaste anmärkningarna. Det är mot häradsrätternas upplåtande som experimentalfält för alla unga juristämnen, oberoende av om de framdeles skola fortsätta på domarbanan eller icke, som en befogad kritik sedan decennier med styrka riktats inom och utom riksdagen. Även efter ett undanröjande av det nuvarande missbruket av vikariatssystemet kvarstår emellertid så mycket värdefull utbildningsmöjlighet för alla i domsagorna tjänstgörande unga jurister, att den allmänna juristutbildningen på detta stadium en-

ligt min mening måste betecknas såsom fullt tillfredsställande. Jag anser därför också uteslutet att någon fara för domarkansliernas rekrytering skulle komma att föreligga på den grund att domsagotjänstgöringen skulle komma att te sig mindre lockande. Skulle det framdeles på grund av minskad tillströmning av jurister visa sig erforderligt att göra notarieplatserna mera tilldragande, finnas i varje fall andra och rationellare medel härför än att sätta unga, oerfarna aspiranter att sköta de mest maktpåliggande domaruppgifterna.

Jag vill fästa uppmärksamheten på att den föreslagna anordningen jämväl genomför full likställighet mellan manliga och kvinnliga aspiranter i fråga om utbildningen.

I fråga om detaljbestämmelserna torde — till förebyggande av missbruk — möjlighet som regel ej böra öppnas för andra i domsaga tjänstgörande rättsbildade biträden än de avlönade notarierna att mottaga förordnanden å de olika behörighetsgraderna, Kungl. Maj:t givetvis obetaget att i särskilda fall meddela dispens. Den som vid den nya stadgans ikraftträdande redan innehåft sådant förordnande eller enligt äldre bestämmelser uppnått kompetens härför torde emellertid böra bibehållas vid möjligheten att erhålla dylikt förordnande.

Övergången till den nya ordningen.

De sakkunniga hava framställt såsom ett önskemål att sekreterare anställdes i ett tämligen stort antal domsagor. Samtidigt hava de emellertid framhållit, att den statsfinansiella situationen säkerligen lade avgörande hinder i vägen för att detta önskemål för närvarande i någon större utsträckning realiserades, ävensom att det ej heller ur rekryteringssynpunkt torde låta sig göra att annat än successivt anställa sekreterare i domsagorna i den omfattning som erfordrades. Beträffande domsaga där sekreterare sålunda icke komme att anställas hava de sakkunniga icke ansett sig kunna vidhålla kravet, att häradshövdingen själv skulle å samtliga tingssammanträden handlägga mera krävande mål och ärenden. I fråga om sådan domsaga skulle det därför enligt de sakkunnigas förmenande bliva nödigt att tills vidare låta i huvudsak förbliva vid den hittills tillämpade ordningen.

Den dualism som sålunda skulle uppkomma mellan de domsagor, där sekreterare anställdes, och de domsagor, där så icke skedde, har framkallat starka betänkligheter hos åtskilliga av dem som avgivit utlåtande över förslaget. Somliga hava i anledning härav föranletts att avstyrka förslagets genomförande eller att påkalla anstånd därmed, tills förutsättningar föreläge för ett genomförande av förslaget i erforderlig omfattning. Det har framhållits, att under övergångstiden, som kunde förväntas bliva långvarig, den avsevärda skillnad i utbildningshänseende, som komme att förefinnas för de rättsbildade biträdena i de olika slagen av domsagor, skulle kunna komma att medföra, att de mest arbetstyngda domsagorna vilka i första hand erhöles sekreterare kanske skulle mötas av så stora

svårigheter att få notarieplatserna besatta, att fördelen av reformen framstode såsom ganska tvivelaktig. Det har även påpekats, att ett genomförande av reformen på det sätt de sakkunniga avsett skulle medföra olikhet i fråga om häradshövdingarnas rätt att uttaga semester och annan ledighet.

Det lär ej kunna bestridas att vissa olägenheter kunna följa därav att man samtidigt skulle tillämpa två skilda vikariatssystem vid häradsrätterna. Vissa jämkningar torde därför böra göras i den ordning de sakkunniga föreslagit. Det torde nämligen kunna antagas att även i domsagor, där sekreterare icke anställs, bestämmelserna om arbetsfördelningen mellan häradshövdingen och hans biträden skola kunna tillämpas, därest häradshövdingens befrielse från tjänstegöromål och biträdenas kompetens utökas på sätt jag tidigare angivit. Å andra sidan lär jämväl i domsagor med sekreterare arbetet med de nya fastighetsböckernas uppläggande under de närmaste åren kräva, att den som utför detta arbete beredes erforderlig ledighet från förrättandet av allmänna tingssammanträden. Därest i domsagan anställd notarie i anledning av dylik ledighet medgives behörighet att utöva ordförandeskapet i rätten, torde hinder icke möta att beträffande samtliga domsagor fastslå enahanda principer för vikariats-tjänstgöringen.

*Departements-
chefen.*

Avlöningsförhållanden.

Jag övergår härefter till behandling av frågan om storleken av de arvoden, som böra tillkomma de å domsagokansli anställda befattningshavare och vikarier för häradshövdingar.

Granskningsnämnden har uttalat, att det vore ett befogat krav att ifrågavarande utgifter för domsagornas förvaltning avsevärt nedbringades. Detta låte sig ske på olika vägar, främst antingen genom att nedbringa antalet biträdande domare och avlönade notarier eller genom nedsättande av dessa befattningshavares arvoden. Nämnden hade emellertid icke funnit sig böra fatta någon ståndpunkt till huruledes den erforderliga utgiftsminskningen borde åvägabringas men ansåge sig böra räkna med att ifrågavarande anslag, nu 550,000 kronor, skulle kunna nedbringas med minst 75,000 kronor.

I yttranden över granskningsnämndens förslag hava hovrätterna till vinnande av den önskade besparingen förordat två utvägar. Den ena av dessa, till vilken jag närmast övergår, har avseende å grunderna för de i domsagorna anställda notariernas rätt till arvoden.

Enligt gällande domsagostadga åtnjuter förste notarie av statsmedel i årligt arvode 2,700 kronor i domsaga inom Västerbottens och Norrbottens län och i Härjedalens domsaga samt 2,400 kronor i annan domsaga (29 §). Andre notarie åtnjuter i årligt arvode 2,000 kronor i domsaga inom Norrland som nyss nämnts och 1,800 kronor i annan dom-

*1. Notariernas
avlönings-
förhållanden.*

saga. Av arvudet till andre notarie utgår av häradshövdingens avlöningsmedel ett belopp av 800 kronor. Återstående delen gäldas av statsmedel (31 §).

De sakkunniga hava icke föreslagit någon ändring i bestämmelserna om förste och andre notaries rätt till arvode.

I sitt yttrande över granskningsnämndens besparingskrav föreslog Svea hovrätt, att rätten till arvode för i domsaga anställd notarie skulle göras beroende av viss tids tjänstgöring i domsaga, beträffande förste notarie två år och i fråga om andre notarie ett år. Hovrätten framhöll att medan i sådana domsagor, där flera rättsbildade biträden funnes, dessa i allmänhet finge vänta nämnda tider, inträffade det på andra håll icke sällan att väntetiden vore väsentligt kortare. Genom den föreslagna regelns tillämpning skulle likhet härutinnan vinnas, samtidigt som en icke oväsentlig besparing gjordes. Enligt beräkningar avseende kalenderåren 1930 och 1931 skulle den årliga besparingen för hovrättens domvärjo uppgå till omkring 25,000 kronor årligen. Hovrätten ansåge denna utväg avgjort böra föredragas framför en inskränkning av de avlönade notariernas antal.

Göta hovrätt föreslog — under åberopande av i huvudsak samma motivering som Svea hovrätt — enahanda tidsbestämmelser i fråga om notariernas rätt till arvoden som sistnämnda hovrätt. Hovrätten tillade att enligt beräkning skulle, om ifrågavarande bestämmelser tillämpats under budgetåret 1931/1932, en besparing av omkring 14,000 kronor hava uppkommit för domsagorna under hovrätten. Hovrätten ansåge dock att man icke kunde räkna med en konstant besparing till samma belopp.

Jämväl hovrätten över Skåne och Blekinge förordade att en minskning i de utgående arvodena skulle åstadkommas på det sätt, att i domsaga anställt rättsbildat biträde under första tjänstgöringsåret ej finge uppbära något arvode och under andra tjänstgöringsåret ej högre arvode än det till andre notarie utgående. Enligt sedermera inhämtade upplysningar torde härigenom en besparing å cirka 2,000 kronor kunna vinnas. Att beloppet icke kunde beräknas bliva högre berodde därpå att notarierna i domsagorna under ifrågavarande hovrätt redan nu som regel finge vänta en avsevärd tid, innan de erhöle anställning såsom förste eller andre notarie.

I den inom justitiedepartementet utarbetade promemorian föreslogs för vinnande av den önskade besparingen — förutom de redan omnämnda förändringarna beträffande notariernas anställningsförhållanden — följande ändrade bestämmelser i fråga om deras rätt till arvoden. Intill dess ett år förflutit från första anställningen i domsaga borde arvode till andre notarie utgå efter 800 kronor om året. Från ingången av andra tjänstgöringsåret såsom domsagobiträde borde andre notarie äga åtnjuta arvode, i domsaga inom Västerbottens och Norrbottens län och i Härjedalens domsaga efter 2,000 kronor om året samt i annan domsaga

efter 1,800 kronor om året. Förste notarie borde, intill dess han uppnått en sammanlagd tjänstgöring såsom domsagobiträde av två år, uppbära i arvode samma belopp som enligt vad nyss sagts skulle utgå till andre notarie under dennes andra tjänstgöringsår i domsaga, och först från och med ingången av tredje tjänstgöringsåret borde han erhålla arvode enligt de i 29 § domsagostadgan fastställda grunder.

I promemorian anfördes vidare:

»På detta sätt uppkomma inom vardera notariegraden tvenne löneklasser. Uppflyttning i högre löneklass äger rum från och med kalendermånaden näst efter den då notarien fullgjort föreskriven tjänstgöring. Såsom sådan bör endast heltidstjänstgöring godkännas. I domsaga, där flera notarier tjänstgöra än som erfordras för arbetets behöriga gång, måste därför skälig reduktion av tjänstgöringstiden ske. På hovrätten bör ankomma att meddela beslut om uppflyttning i högre löneklass.

Enligt 31 § domsagostadgan skall av arvodet till andre notarie ett belopp av 800 kronor utgå av häradshövdingens avlöningsmedel samt återstoden gäldas av statsmedel. Så länge andre notarie uppbär arvode efter allenast 800 kronor om året, kommer arvodet alltså att helt utgå av häradshövdingens avlöningsmedel.»

Det i promemorian framställda förslaget om notariernas avlöningsförhållanden har i huvudsak lämnats utan erinran av hovrätterna, statskontoret och allmänna civilförvaltningens lönenämnd ävensom av flertalet häradshövdingar. Dock har av Svea hovrätt, Göta hovrätt och ett antal häradshövdingar hemställts, att de föreslagna bestämmelserna måtte er hålla endast provisorisk giltighet. Ett tjugotal häradshövdingar hava förklarat sig icke kunna tillstyrka förslaget eller i varje fall hysa allvarliga betänkligheter mot detsamma och därvid framhållit, att notariearvodena redan nu vore så knäppt tillmätta, att en sänkning icke kunde ifrågasättas. Farhågor hava jämväl uttalats för att ett genomförande av förslaget skulle komma att medföra avsevärda svårigheter i fråga om besättandet av notarieplatserna i ogynnsamt belägna domsagor. I en del utlåtanden hava vissa modifierade förslag till avlöningsförhållandenas ordnande framkommit. — Beträffande de i promemorian föreslagna bestämmelserna om heltidstjänstgöring såsom villkor för notaries uppflyttning i högre löneklass har från flera håll framhållits önskvärdheten av att dessa bestämmelser erhöles sådan avfattning att antalet i domsagan tjänstgörande notarier icke i och för sig finge betydelse vid beräkning av tjänstetiden. Det har nämligen ansetts att det föreslagna avräkningsförfarandet skulle vålla en onödig hårdhet, i det att häradshövding skulle nödgas avvisa en extra notarie för att bevara de avlönade notariernas rätt till uppflyttning i högre löneklass. Hovrätten över Skåne och Blekinge ävensom en häradshövding hava ifrågasatt, om icke hovrätt borde på förslag av vederbörande häradshövding fastställa det antal notarier, som ägde å varje kansli tjänstgöra med rätt till tjänstetidsberäkning.

Departements-
chefen.

Om den av granskningsnämnden påyrkade nedsättningen av ifrågavarande anslag skall kunna genomföras, torde en ändring beträffande grunderna för de i domsagorna anställda notariernas rätt till arvoden icke kunna undgås. Det i promemorian föreslagna sättet för frågans lösning synes därvid i huvudsak vara att förorda. Emellertid torde farhågorna för bristande rekrytering av notarieplatserna i ogynnsamt belägna domsagor äga visst fog. Med hänsyn härtill synas arvodesförhållandena i nämnda domsagor böra ordnas på ett från förslaget i någon mån avvikande sätt. Jag föreslår därför, att förste notarie i domsaga inom Västerbottens och Norrbottens län samt i Härjedalens domsaga redan efter ett och ett halvt års tjänstgöring efter examen skall äga åtnjuta arvode efter 2,700 kronor om året. — I anledning av de erinringar, som framkommit mot förslaget om heltidstjänstgöring såsom förutsättning för rätt till uppflyttning i högre löneklass, torde vara lämpligast, att några uttryckliga bestämmelser härom icke meddelas. Vederbörande hovrätt bör givetvis ändock i varje särskilt fall pröva, huruvida tjänstgöringen varit av den beskaffenhet att uppflyttning må kunna medgivas.

2. Övriga be-
fattningshava-
res och vika-
riers av-
löningsför-
hållanden.

Enligt gällande domsagostadga åtnjuta biträdande domare av statsmedel i årligt arvode 4,000 kronor, varjämte till biträdande domare, som kan vara förordnad i någon av de förut nämnda inom Norrland belägna domsagorna, av statsmedel utgår tilläggsarvode med 500 kronor (32 §). Därest assessor i hovrätt förordnats till biträdande domare, åtnjuta han enligt 6 § kungörelsen den 14 juni 1928 angående assessors i hovrätt tjänstgöring vid underdomstol å landet av statsmedel i arvode ett belopp, motsvarande vad han skulle hava åtnjutit i lön under tjänstgöring såsom adjungerad ledamot i hovrätten.

Vikarie för häradshövding äger i regel åtnjuta arvode efter 3,000 kronor om året (33 § domsagostadgan). Assessor i hovrätt som förordnats att förvalta häradshövdingämbete äger jämlikt 3 § i förutnämnda kungörelse i allmänhet uppbära *dels* vikariatsarvode efter 3,000 kronor för år *dels ock* tilläggsarvode med belopp, motsvarande skillnaden mellan vikariatsarvodet, å ena, och vad han skulle hava åtnjutit i lön under tjänstgöring såsom adjungerad ledamot i hovrätten, å andra sidan. Har annan vikarie för häradshövding än assessor i hovrätt uppehållit befattning såsom ledamot eller fiskal i hovrätt, äger han utöver den i vanliga fall utgående ersättningen uppbära tilläggsarvode, motsvarande hälften av den ersättning som eljest skolat utgå för vikariatet; den sammanlagda ersättningen uppgår alltså för sådant fall till 4,500 kronor för år. — Arvode som i enlighet med nu återgivna bestämmelser skall vid semester för häradshövding utgå till dennes vikarie skall intill ett belopp av 375 kronor för varje kalenderår bestridas av statsmedel. Likaledes skall tilläggsarvode utgå av statsmedel. I övrigt skall regelmässigt vikariatsarvode bestridas av häradshövdingens avlöningsmedel (33 §).

Beträffande frågan om arvode till sekreterare hava de sakkunniga ^{a)} Arvode till sekreterare. i sitt betänkande anfört följande:

»Enligt 32 § domsagostadgan åtnjuter biträdande domare i regel arvode efter 4,000 kronor om året. Då enligt de för hovrätterna gällande avlöningsbestämmelserna en t. f. hovrättsfiskal äger uppbära avlöning enligt 21:a löneklassen, avdelning B, av löneplanen i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller alltså med betydligt högre belopp än det nyss nämnda, kan sådan befattningshavare för närvarande icke utan avsevärd ekonomisk förlust mottaga förordnande såsom biträdande domare. Vid meddelande av dylikt förordnande äro hovrätterna följaktligen — därest icke ordinarie assessor förordnas — av billighetsskäl hänvisade till de biträdande fiskalerna, vilka uppbära avlöning med 4,200 kronor om året. Nu anmärkta missförhållande synes, såsom ock tidigare föreslagits, böra afhjälpas genom meddelandet av en föreskrift av innebörd, att den, som efter erhållet första fiskalsförordnande i hovrätt tages i anspråk för fortsatt tjänstgöring, skall åtnjuta samma avlöningsförmåner, vare sig tjänstgöringen blir förlagd till hovrätt eller till häradsrätt.

Samtliga hovrätter hava i sina framställningar om anslagsäskanden till 1933 års riksdag uttalat sig för ändringar i bestämmelserna om de t. f. och de biträdande fiskalernas avlöning samt därvid förordat ett sammanförande av nämnda befattningshavare till en enhetlig fiskalstjänst, uppdelad i två löneklasser med arvoden motsvarande de f. n. till de biträdande resp. de t. f. fiskalerna utgående, därvid uppflyttning från den lägre löneklassen till den högre borde ske efter viss tids, förslagsvis ett års, tjänstgöring i den lägre löneklassen.

I anslutning till önskemålet om lika avlöning till domaraspirant under tjänstgöring i hovrätt och i häradsrätt samt med beaktande jämväl i huvudsak av hovrätternas uttalanden rörande fiskalernas avlöning föreslås beträffande arvode till sekreterare, att sådant skall utgå till en början enligt 15:e och sedermera, efter ett och ett halvt års tjänstgöring, enligt 21:a löneklassen, därvid för uppflyttning till den högre löneklassen den tid, vederbörande efter första fiskalsförordnandet kan hava uppehållit befattning såsom ledamot, sekreterare, advokatfiskal eller fiskal i hovrätt, förvaltat häradshövdingämbete, innehaft förordnande såsom biträdande domare eller tjänstgjort såsom ledamot i rådhusrätt, i vilken enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter, må räknas likvärdig med tiden för tjänstgöring såsom sekreterare i domsaga. Bestämmelsen i gällande domsagostadga om tilläggsarvode med 500 kronor för år till biträdande domare, som kan vara förordnad i domsaga inom Västerbottens eller Norrbottens län eller i Härjedalens domsaga, synes böra vinna motsvarande tillämpning i fråga om sekreterare, som kan bliva förordnad i någon av dessa domsagor.

Bortsett från domsagostadgans berörda bestämmelse om tilläggsarvode är arvodet till biträdande domare oberoende av stationeringsorten. Vilken ortsgрупп denna tillhör är alltså utan betydelse för arvodets storlek. Genom att sekreterares arvode bestämmas på sätt som föreslagits, kommer ändring härutinnan att vinnas.»

I det av de sakkunniga uppgjorda utkastet till kungörelse om ändring i vissa delar av domsagostadgan har — jämte det däri intagits bestämmelser av det innehåll, som framgår av de sakkunnigas nu återgivna yttrande

— stadgats, att beträffande sekreterare som åtnjuter arvode enligt 15:e löneklassen i tillämpliga delar skall gälla vad för extra ordinarie tjänsteman i 17:e lönegraden är föreskrivet i kungörelsen den 26 juni 1925 med avlöningsbestämmelser för icke-ordinarie befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, ävensom att, sedan sekreterare uppflyttats i 21:a löneklassen, å honom skola tillämpas de bestämmelser som gälla för befattningshavare, vilken med iakttagande av föreskrifterna i 33 § av nyss angivna kungörelse åtnjuter avlöning i 22:a lönegraden.

b) Arvode till biträdande domare.

I fråga om arvode till biträdande domare hava de sakkunniga, i hudsaklig anslutning till gällande bestämmelser om avlöning till såsom adjungerad ledamot i hovrätt tjänstgörande assessor eller e. o. assessor, föreslagit att arvode skall utgå enligt 26:e löneklassen eller, om vederbörande efter minst ett och ett halvt års tjänstgöring såsom ledamot i hovrätt uppflyttats i 28:e löneklassen, enligt sistnämnda löneklass. I övrigt skola enligt de sakkunnigas förslag för biträdande domare i tillämpliga delar lända till efter rättelse de för motsvarande ordinarie tjänstemän i avlöningsreglementet den 22 juni 1921 gällande bestämmelser.

c) Arvode till vikarie för häradshövding.

Domsagostadgans nu gällande regler om arvode till vikarie för häradshövding hava, i den mån det låtit sig göra, av de sakkunniga ersatts med stadganden, byggda på samma principer som i utkastet kommit till användning vid uppställandet av bestämmelserna om arvode till sekreterare och biträdande domare. Sälunda skulle till den som innehåft fiskalsförordnande i hovrätt, då han erhöle förordnande att förvalta häradshövdingämbete, arvode utgå enligt 15:e löneklassen, därvid i tillämpliga delar skulle gälla vad för extra ordinarie tjänsteman i 17:e lönegraden är föreskrivet i förutnämnda kungörelse den 26 juni 1925. Därest den förordnade efter första fiskalsförordnandet under sammanlagt ett och ett halvt år uppehållit befattning såsom ledamot, sekreterare, advokatfiskal eller fiskal i hovrätt, förvaltad häradshövdingämbete, innehåft biträdande domar- eller sekreterarförordnande i domsaga eller tjänstgjort såsom ledamot i rådhusrätt, i vilken enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter, skulle han åtnjuta arvode enligt 21:a löneklassen, varefter å honom skulle tillämpas de bestämmelser, som gälla för befattningshavare, vilken med iakttagande av föreskrifterna i 33 § av nyss angivna kungörelse åtnjuter avlöning i 22:a lönegraden. Vore den förordnade assessor i hovrätt, skulle samma bestämmelser tillämpas som då sådan befattningshavare förordnas till biträdande domare. Vad slutligen angår det fall, att behörig vikarie icke finnes att tillgå och följaktligen sådan person, som efter avlagd examen under två år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding och därunder innehåft visst förordnande såsom ordförande i häradsrätt, erhöle vikariatsförordnande, skulle den nu gällande bestämmelsen, att arvode utgår efter 3,000 kronor om året, bibehållas.

Arvode och tilläggsarvode till sekreterare samt arvode till biträdande domare skulle, enligt sakkunnigförslaget, gäldas av statsmedel. I fråga om sättet för bestridandet av arvode till vikarie för häradshövding föreslås de sakkunniga ingen ändring i nu gällande grunder.

I de sakkunnigas utkast till ändringar i domsagostadgan hava särskilda bestämmelser om dyrtidstillägg intagits. Enligt dessa skulle dyrtidstillägg å arvode till förste notarie och till andre notarie liksom för närvarande utgå i enlighet med de bestämmelser, som i sådant hänseende gälla i fråga om befattningshavare vid i lönehänseende icke reglerat verk. Beträffande dyrtidstillägg å arvode till sekreterare, till biträdande domare och till sådan vikarie för häradshövding, varom förmåles i 33 § i utkastet, skulle däremot gälla vad i sådant hänseende är stadgat i fråga om befattningshavare vid i lönehänseende nyreglerat verk.

I yttrande över sakkunnigförslaget har statskontoret beträffande de föreslagna avlöningsbestämmelserna anfört bland annat:

»I händelse det framlagda förslaget genomföres, skulle två helt olikartade principer komma att tillämpas beträffande avlöningen till de rättsbildade biträdena vid häradsrätterna. Redan ur organisatorisk synpunkt måste en sådan anordning synas mindre lämplig. Vidare är att märka, att densamma otvivelaktigt kommer att vålla de löneutbetalande myndigheterna, länsstyrelserna, avsevärda olägenheter vid uträknande av de vederbörande tillkommande avlöningsförmånerna, bland annat med hänsyn till de skilda grunder, som skulle komma att gälla vid dyrtidstilläggets beräkning. Statskontoret håller därför före, att åt nu ifrågavarande befattningshavare borde bestämmas arvoden, beräknade enligt äldre avlöningsgrunder, om så anses erforderligt kompletterade med avlöningsfyllnad för hovrättsfiskaler i likhet med vad som jämlikt kungörelsen den 14 juni 1928, nr 188, tillkommer assessor, som tjänstgör vid häradsrätt.

Anses emellertid ifrågavarande arvoden böra bestämmas med hänsyn till motsvarande, vid reglerade verk utgående avlöningsförmåner, torde i varje fall avlöningsreglementet och dess följdförfattningar icke böra göras gällande för innehavarna av dessa arvoden. I författningsförslaget meddelas särskilda föreskrifter om uppflyttning i högre löneklass, semester, tjänstledighetsavdrag och vikariatsersättning. Då alltså avlöningsförfattningarna i dessa delar ej skola komma till tillämpning, vill det synas mindre lämpligt att göra deras övriga, mindre viktiga bestämmelser gällande för nu omhandlade befattningshavare.»

Jämväl i det utlåtande, som av allmänna civilförvaltningens lönenämnd avgivits över de sakkunnigas förslag, har påpekats, att tillämpandet av två olika principer vid bestämmandet av avlöningarna till de rättsbildade domsagobiträdena vore ägnat att göra lönesystemet invecklat och vålla osäkerhet beträffande bestämmelsernas rätta tillämpning. Nämnden ansåge därför för sin del, att de i domsagostadgan intagna föreskrifterna rörande de rättsbildade biträdenas avlöningsförhållanden borde så omarbetas, att antingen det nya lönesystemet bleve tillämpligt å samtliga dessa biträden eller ock att dessa bleve inordnade under särskilda, efter möjligast enhetliga grunder utarbetade lönebestämmelser. Därest

emellertid löneförhållandena för här ifrågavarande befattningshavare ansåges böra ordnas i huvudsak på det sätt som angivits av de sakkunniga, ansåge nämnden med hänsyn till de kvalificerade göromål, som skulle åvila innehavare av den nya sekreterarbefattningen, att begynnelselönen i nämnda tjänst borde bestämmas något högre än vad de sakkunniga föreslagit. Nämnden ville förorda att begynnelsearvodet finge utgå enligt 18:e lönegraden, 16:e löneklassen. Därjämte föreslog nämnden att sekreterare efter ett och ett halvt års tjänstgöring skulle placeras i 22:a lönegraden, 20:e löneklassen.

Tre ledamöter i nämnden hava anmält avvikande mening i visst hänseende och i gemensamt särskilt yttrande förklarat, att en placering av sekreterare direkt i 22:a lönegraden, 20:e löneklassen, enligt deras mening syntes bättre än den av nämnden föreslagna placeringen motsvara det ansvar och de fordringar i övrigt, som genom tjänsteåliggandenas art ställdes å vederbörande.

*Departements-
chefen.*

Sakkunnigförslagets regler för bestämmandet av arvode till sekreterare, biträdande domare och vikarie för häradshövding synas mig böra godtagas, då den likformighet med motsvarande avlöningsförhållanden i hovrätterna som härigenom skulle vinnas är av stor betydelse för att städse de lämpligaste aspiranterna må stå till förfogande för ifrågavarande förordnanden. Visserligen skulle på så sätt två olika system komma att tillämpas i fråga om avlölandet av den rättsbildade kanslipersonalen, i det att beträffande förste och andre notarier gällande avlöningssystem skulle bibehållas. Olägenheterna härav torde dock icke vara av större betydelse. Däremot synas de skäl, som anförts mot att avlöningsreglementet och dess följd författningar gjordes tillämpliga i fråga om befattningshavare med nyreglerade arvoden, värda beaktande, varför förslagets bestämmelser härutinnan torde böra utgå. Erinringarna mot sekreterares löneklassplacering torde däremot icke böra föranleda någon ändring i de sakkunnigas förslag. — Enligt samma förslag skulle även annan än assessor i hovrätt kunna förordnas till biträdande domare. Till dylika biträdande domare torde arvode böra utgå, där fråga är om person som avses i 26 § andra stycket domsagostadgan, enligt den löneklass Kungl. Maj:t föreskriver, dock högst enligt 28:e löneklassen, samt i andra fall efter samma grunder som till sekreterare.

Ökad bidragsskyldighet från häradshövdingarnas sida.

För åstadkommande av besparing å domsagoanslaget utöver den, som genom förut omförmälda ändringar beträffande grunderna för notariernas rätt till arvoden skulle kunna åvägbringas, ifrågasatte hovrätterna ökad bidragsskyldighet från häradshövdingarnas sida till avlölande av den rättsbildade kanslipersonalen, närmast i fråga om de nuvarande biträdande domarna.

Svea hovrätt föreslog härutinnan, att häradshövding, som önskade

tillgodonjuta förmånen av biträdande domare, skulle åläggas att bidraga till dennes avlöning med ett belopp av 1,200 kronor årligen.

Göta hovrätt anförde: En ökad bidragsskyldighet torde kunna anses motiverad, särskilt om den minskning i förvaltningskostnader, som uppkomme i samband med ikraftträdandet av den vid 1932 års riksdag beslutade inskrivningsreformen, icke komme att uppvägas av någon utgiftsbelastning i annan ordning. Oberoende härav syntes det kunna ifrågasättas, om ej särskild bidragsskyldighet borde stadgas för häradshövding, som finge åtnjuta förmånen av biträdande domare. Hovrätten ville icke på frågans dåvarande stadium fatta någon bestämd ståndpunkt till dessa spörsmål men förordade, att frågan om ökad bidragsskyldighet för häradshövdingarna gjordes till föremål för särskild utredning.

Hovrätten över Skåne och Blekinge slutligen föreslog, att i samband med reglering av frågan om de av inskrivningsreformen föranledda besparingarna i kanslikostnaderna måtte undersökas möjligheten att låta häradshövdingarna, på samma sätt som de för närvarande bidroge till andre notariernas avlöning, bidraga jämväl till förste notariernas och de biträdande domarnas avlöning.

I den sedermera inom justitiedepartementet uppgjorda *promemorian* yttrades:

Vad hovrätterna anfört i fråga om de biträdande domarna torde, om den i de sakkunnigas betänkande angivna reformen genomfördes, äga tillämpning å de föreslagna sekreterarna. Såsom grund för en sådan bidragsskyldighet torde kunna anföras, att anställandet i domsaga av sekreterare innebure en så avsevärd lättnad i häradshövdingens arbetsbörda, att han skäligen i någon mån borde lämna vederlag härför. Såsom lämpligt bidrag uti ifrågavarande hänseende syntes det av Svea hovrätt föreslagna beloppet 1,200 kronor kunna anses. Däremot torde någon bidragsskyldighet icke böra stadgas i fråga om notariernas avlöningar utöver den till andre notarie bestämda. Den minskning i förvaltningskostnader, som bleve en följd av inskrivningsreformens genomförande, torde nämligen komma att kompenseras på annat sätt. — De sakkunniga hade föreslagit, att i några av de största domsagorna skulle anställas befattningshavare, benämnda biträdande domare. Till sådan befattningshavares avlöning syntes häradshövding böra bidraga med högre belopp, förslagsvis 2,400 kronor om året.

Promemorian förlag om bidragsskyldighet från häradshövdingarnas sida till sekreterares och biträdande domares avlöning har blivit föremål för delade meningar. Svea hovrätt har ansett sig icke böra avstyrka att förslaget komme till stånd såsom en provisorisk åtgärd, därest detta med hänsyn till det statsfinansiella läget vore oundgängligen nödvändigt. Göta hovrätt har trots vissa betänkligheter icke velat motsätta sig förslaget men har ställt sig tveksam till lämpligheten att fastställa bidraget till sekreterares avlöning till så högt belopp som 1,200 kronor om året. Hovrätten har ifrågasatt, huruvida det icke vore lämpligare, att det årliga bidraget fastställdes till samma belopp som för andre notarie eller

800 kronor för år. Hovrättens över Skåne och Blekinge majoritet har tillstyrkt förslaget, medan en minoritet av två ledamöter avstyrkt det samma, varjämte en ledamot förordat bidragsskyldighet jämväl till förste notaries avlönande. I de från häradshövdingarna inkomna utlåtandena har promemorians förslag lämnats utan erinran i ett fyrtiotal utlåtanden. I ungelärligen lika många yttranden har förslaget avstyrkts. Ett tiotal häradshövdingar hava förklarat sig sakna anledning avgiva utlåtande i frågan, då biträdande domare icke funnes i domsagan och sekreterare icke kunde förväntas bliva där anställd. Vissa häradshövdingar hava ansett det belopp, 1,200 kronor, varmed bidrag till sekreterares avlönande skulle utgå, vara för högt, och andra hava framhållit, att storleken av detta bidragsbelopp borde bestämmas för varje särskilt fall. — Såsom skäl för förslagets avstyrkande har i allmänhet anförts, att den lättnad i häradshövdingens arbetsbörda, som skulle vinnas genom sekreterares eller biträdande domares anställande i domsagan, vore avsedd att utgöra en kompensation för det ökade arbete, som komme att åvila häradshövdingen till följd därav, att han i regel skulle handlägga alla mål och ärenden av större vikt; förslaget saknade därför bärande grund. Det har vidare framhållits, särskilt av häradshövdingar i domsagor, där biträdande domare för närvarande äro anställda, att anställandet av sådan befattningshavare oftast föranletts av en ökning av sådana mål, som icke beredde häradshövdingen någon väsentligen ökad löseninkomst utan snarare ökade förvaltningskostnader, framför allt mål rörande trafikförseelser.

Departements-
chefen.

De invändningar av principiell natur som anförts mot den föreslagna ökade bidragsskyldigheten för häradshövding måste tillerkännas ett visst berättigande. Emellertid kan förslaget härom anses äga stöd i redan bestående förhållanden. Domsagostadgan vilar på den grundsatsen att i varje domsaga finnes *ett* av statsmedel helt avlönat rättsbildat biträde åt häradshövdingen, nämligen förste notarien. Därest i domsagan därjämte prövas böra anställas andre notaries, måste häradshövdingen lämna bidrag till deras avlönande. Om arbetsuppgifterna i domsagan bliva så betungande att de sålunda tillgängliga arbetskrafterna ej förslå till deras utförande, skulle, därest sekreterare och biträdande domare ej stode att erhålla, den förstärkning i arbetskraft som häradshövdingen för göromålets behöriga fullgörande skulle finna sig nödsakad att anskaffa säkerligen komma att åsamka honom utgifter, framför allt i form av vikariatsarvode, med betydande belopp. Behovet av ytterligare kvalificerad arbetskraft utöver förste och andra notarie torde också i allmänhet utvisa, att domsagan lämnar sådana inkomster, att det icke kan anses obilligt, att häradshövdingen för denna i övrigt statsavlönade arbetskraft får lämna vissa, ej alltför högt tilltagna bidrag. Dessa bidrag synas dock böra sättas lägre än i promemorian föreslagits, lämpligen för sekreterare till samma belopp, varmed bidrag utgår till andre notaries arvode, eller 800

kronor om året och för biträdande domare till 1,200 kronor årligen. Därest bidraget till sekreterares avlönande fixeras på angivna sätt, undvikes att ekonomiska hänsyn spela någon roll för frågan, huruvida en sekreterare eller endast en extra andre notarie skall anställas i domsagan.

För närvarande finnas — bortsett från inskrivningsdomaren i Södra Roslags domsaga — biträdande domare i 17 domsagor. Om under budgetåret 1933/1934 dessa befattningshavare utbytas mot lika många sekreterare, skulle vederbörande härads hövdingars sammanlagda bidrag till sekreterarnas avlönande, beräknat efter ett belopp av 800 kronor för år, uppgå till 13,600 kronor. Huruvida en häremot fullt svarande besparing å domsagoanslaget för samma budgetår kan påräknas, är svårt att bedöma, då avlöningen till sekreterare skall utgå med olika belopp, beroende på den lönegrad till vilken vederbörande skall hänföras.

I några fall torde, därest vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen framlagda förslag om domsagoregleringar bliva av riksdagen bifallna, från och med den 1 januari 1934 sekreterare bliva erforderliga i domsagor, som uppkommit genom sammanslagning eller förstoring av äldre domsagor. I dessa fall blir kostnadsökningen mera än uppvägd av besparingen å anslaget till justitiestaten under vederbörande hovrätt. Man synes över huvud taget böra räkna med att sekreterare bliva anställda i ett tiotal domsagor utöver dem, i vilka för närvarande biträdande domare äro förordnade. De nytillkommande sekreterarna torde lämpligen böra anställas först från och med ingången av år 1934. — I statsverkspropositionen uttalas, att under budgetåret 1933/1934 åtminstone en domsaga, nämligen Södra Roslags, borde ifrågakomma till erhållande av sådan biträdande domare, varom förmåles i de sakkunnigas förslag. Det bör emellertid observeras att de beträffande inskrivningsavdelningen i nämnda domsaga senast utfärdade bestämmelserna gälla till den 1 juli 1934, före vilken dag någon ändring sålunda icke bör komma i fråga. Behov av biträdande domare torde jämväl föreligga i Södertörns domsaga ävensom i Askims, Västra och Östra Hisings samt Sävedals härads domsaga.

Inom justitiedepartementet verkställda beräkningar giva vid handen, att vid tillämpning av de ändrade grunder för avlöning av befattningshavare å domsagokanslierna och för härads hövdingarnas bidragsskyldighet som av mig sålunda föreslagits här ifrågavarande anslag kan för nästkommande budgetår begränsas till det belopp av 490,000 kronor, vartill detsamma i statsverkspropositionen beräknats.

De erforderliga avlöningsbestämmelserna torde böra meddelas i särskild författning och sålunda utbrytas ur gällande domsagostadga. Ett i sådant syfte inom justitiedepartementet utarbetat utkast till kungörelse med föreskrifter angående å domsagas kansli anställda rättsbildade biträdens avlöningsförhållanden m. m. torde såsom bilaga få åtfölja detta protokoll för att underlätta överblicken av de föreslagna nya bestämmelserna. (Bilaga).

Under åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under andra huvudtiteln till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som finnas upptagna i den av Kungl. Maj:t utfärdade stadga i ämnet, med de ändringar som kunna föranledas av vad jag förut i detta ärende anfört, anvisa ett *extra* förslagsanslag för budgetåret 1933/1934 å 490,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Maj:t Konungen lämna bifall samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

Axel Wennerholm.

*Bilaga.***Utkast**

till

**kungörelse med bestämmelser angående å domsagas kansli anställda
rättsbildade biträdens avlöningsförhållanden m. m.**

1 §. (29 §.)¹

Förste notarie åtnjuter av statsmedel i årligt arvode: i domsaga inom Västerbottens och Norrbottens län och i Härjedalens domsaga 2,000 kronor intill dess han efter avlagd examen under sammanlagt ett och ett halvt år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding, och därefter 2,700 kronor; i annan domsaga 1,800 kronor intill dess han efter avlagd examen under sammanlagt två år fullgjort dylik tjänstgöring, och därefter 2,400 kronor.

Annan vikarie för förste notarie än andre notarie i domsagan uppbär å tiden för vikariatsförordnandet belöpande arvode efter samma grunder som i första stycket stadgas.

2 §. (30 §.)

Förordnas förste notarie att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet i domsagan och uppehålls ej hans befattning av vikarie som enligt 1 § är berättigad att uppbära arvode, eller är förste notarie förordnad till vikarie för biträdande domaren eller sekreteraren i domsagan, åtnjuter förste notarien ej vikariatsarvode. Skall förste notarien enligt 1 § avstå arvode till vikarie, äge förste notarien av häradshövdingen eller, under häradshövdingens semester, av statsmedel uppbära vikariatsarvode med belopp motsvarande förstenotariearvodet; och har hovrätten att i samband med förordnandet av förste notarie såsom vikarie för häradshövdingen lämna erforderlig föreskrift om vikariatsarvodets utbetalande.

3 §. (31 §.)

Andre notarie åtnjuter i årligt arvode 800 kronor intill dess han efter avlagd examen under sammanlagt ett år tjänstgjort såsom biträde åt häradshövding. Därefter äger han i årligt arvode uppbära: i domsaga inom Västerbottens och Norrbottens län och i Härjedalens domsaga 2,000 kronor samt i annan domsaga 1,800 kronor.

Arvode, som utgår till andre notarie enligt första stycket första punkten, gäldas av häradshövdingens avlöningsmedel. Av arvode till andre notarie enligt första stycket andra punkten utgår av häradshövdingens avlöningsmedel ett belopp av 800 kronor, och gäldas återstående delen av statsmedel.

¹ Inom parentesen anges motsvarande § i gällande domsagostadga.

Förordnas andre notarie att helt eller delvis förvalta häradshövdingämbetet eller att uppehålla befattningen såsom biträdande domare, sekreterare eller förste notarie i domsagan, uppbär andre notarien ej vikariatsarvode, men förordnandet medför ej inskränkning i hans rätt att åtnjuta arvode såsom andre notarie.

4 §.

Förhöjning i arvode, som efter viss tids tjänstgöring må tillkomma förste notarie, annan vikarie för förste notarie än andre notarie i domsagan och andre notarie, utgår efter därom av hovrätten meddelat beslut från och med ingången av kalendermånaden näst efter den då tjänstgöringen fullgjorts.

5 §. (32 §.)

Sekreterare åtnjuter årligt arvode enligt 15:e eller, om han efter första fiskalsförordnandet i hovrätt under sammanlagt ett och ett halvt år uppehållit befattning såsom ledamot, sekreterare, advokatfiskal eller fiskal i hovrätt, förvaltad häradshövdingämbete, innehaft förordnande såsom biträdande domare eller sekreterare i domsaga eller tjänstgjort såsom ledamot i rådhusrätt i vilken enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter, enligt 21:a löneklassen avlöningsreglementet den 6 juni 1925 (nr 270) för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen. Till sekreterare i någon av de i 1 § första stycket första punkten angivna, inom Norrland belägna domsagorna utgår tilläggsarvode med 500 kronor för år.

Av arvode till sekreterare utgår av häradshövdingens avlöningsmedel ett belopp av 800 kronor för år räknat. Återstående delen ävensom tilläggsarvode, varom i första stycket sista punkten sägs, gäldas av statsmedel.

Förordnas sekreterare till vikarie för häradshövdingen eller biträdande domaren i domsagan, uppbär sekreteraren ej vikariatsarvode, men förordnandet medför ej inskränkning i hans rätt att åtnjuta arvode såsom sekreterare.

Annan vikarie för sekreterare än förste notarie eller andre notarie i domsagan uppbär å tiden för vikariatsförordnandet belöpande arvode efter samma grunder som i första stycket stadgas.

6 §. (32 §.)

Biträdande domare som är assessor i hovrätt åtnjuter årligt arvode enligt den löneklass i avlöningsreglementet den 6 juni 1925 (nr 270) han tillhör såsom assessor. Har Kungl. Maj:t medgivit att annan i 26 § andra stycket domsagostadgan omförmäld person än assessor i hovrätt må för-

ordnas såsom biträdande domare, utgår arvode enligt den löneklass Kungl. Maj:t bestämmer, dock högst enligt 28:e löneklassen. Annan biträdande domare än nu sagts åtnjuter arvode efter de i 5 § första stycket angivna grunder.

Av arvode till biträdande domare utgår av häradshövdingens avlöningsmedel ett belopp av 1,200 kronor för år räknat. Återstående delen gäldas av statsmedel.

Förordnas biträdande domaren till vikarie för häradshövdingen i domsagan, uppbär biträdande domaren ej vikariatsarvode, men förordnandet medför ej inskränkning i hans rätt att åtnjuta arvode såsom biträdande domare.

Annan vikarie för biträdande domare än sekreterare, förste notarie eller andre notarie i domsagan uppbär å tiden för vikariatsförordnandet belöande arvode efter samma grunder som i första stycket stadgas.

7 §. (29, 31, 32 §§.)

Under tid, då förste notarie, andre notarie, sekreterare eller biträdande domare åtnjuter semester, bibehålles han vid arvodet.

Vad sålunda stadgats gälle ock, såvitt angår förste notarie, andre notarie och sekreterare, i fråga om tid varunder häradshövdingen enligt vad därom i domsagostadgan sägs beviljat sådan befattningshavare ledighet. Beträffande biträdande domares rätt till arvode under tid, då han åtnjuter annan ledighet än för semester, bestämmes i särskild arbetsordning för domsagan.

8 §. (29, 31, 32 §§.)

Arvode till förste notarie, andre notarie, sekreterare och biträdande domare utbetalas vid varje månads slut av länsstyrelsen, därvid för belopp, som häradshövdingen kan hava att vidkännas, avdrag göres å de avlöningsmedel som till honom utbetalas från statsverket, i första hand å förvaltningskostnadsbidrag, därefter å tjänstgöringspenningar och i sista hand å lönen.

9 §. (33 §.)

Förordnas annan än biträdande domare, sekreterare, förste notarie eller andre notarie i domsagan att förvalta häradshövdingämbetet antingen i dess helhet eller allenast med det undantag, att förordnandet icke omfattar göromål, som ankomma på biträdande domaren eller sekreteraren, eller handläggning av mål och ärenden, som avses i 1 § lagen den 7 maj 1918 om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden eller i 21 § 2. domsagostadgan, eller tjänstgöring såsom in-skrivningsdomare, äger vikarien, där ej annat föranledes av bestämmelse i andra eller tredje stycket här nedan eller i 10 § första stycket eller Kungl. Maj:t för särskilt fall, då häradshövdingen åtnjuter ledighet för fullgörande av offentligt uppdrag, annorlunda förordnar, åtnjuta arvode:

om han uppehållit befattning såsom fiskal i hovrätt, enligt 15:e löneklassen avlöningsreglementet den 6 juni 1925 (nr 270),

om han efter första fiskalsförordnandet i hovrätt under sammanlagt ett och ett halvt år uppehållit befattning såsom ledamot, sekreterare, advokatfiskal eller fiskal i hovrätt, förvaltats härads hövdingämbete, innehaft förordnande såsom biträdande domare eller sekreterare i domsaga eller tjänstgjort såsom ledamot i rådhusrätt i vilken enligt gällande bestämmelser jämte borgmästaren sitta minst två lagfarna ledamöter, enligt 21:a löneklassen nämnda reglemente, samt

om han icke uppehållit befattning såsom fiskal i hovrätt, efter 3,000 kronor om året.

Angående ersättning till assessor i hovrätt, som förordnats till vikarie för härads hövding, är särskilt stadgat. Vad i 6 § första stycket andra punkten stadgas beträffande arvode, som må kunna utgå till annan person än assessor i hovrätt vid förordnande till biträdande domare, skall äga motsvarande tillämpning i fråga om arvode till sådan person vid förordnande till vikarie för härads hövding.

Där förordnande, som avser viss tid, bör antagas kräva arbete utöver nämnda tid eller förordnande endast innefattar hållande av tingssammanträde eller viss annan förrättning, äger vikarien uppbära arvode med belopp, som i förhållande till den i varje fall för år utgående vikariatsersättningen kan anses motsvara det arbete som åligger vikarien.

Arvode, som i enlighet med ovan meddelade bestämmelser skall vid semester för härads hövding utgå till dennes vikarie, skall intill ett belopp av 375 kronor för varje kalenderår bestridas av statsmedel. Likaledes skall, därest vikarie äger uppbära högre arvode än efter 3,000 kronor om året, överskjutande belopp utgå av statsmedel. I övrigt skall vikariatsarvode bestridas av härads hövdingens avlöningsmedel, där ej Kungl. Maj:t för särskilt fall finner skäligt föreskriva, att ersättning av statsmedel skall utgå till vikarie som förordnas i anledning av härads hövdingen enligt 20 § domsagostadgan beviljad ledighet.

Då vikariatsarvode skall utgå enligt tredje stycket, åligger hovrätten att, vid förordnandets meddelande eller så snart därefter kan ske, efter härads hövdingens hörande bestämma arvodets storlek med fördelning av beloppet å särskilda månader, där sådant ifrågakommer. I de fall, då vikariatsarvode helt eller delvis skall utgå av statsmedel, har hovrätten att meddela föreskrift om storleken av det belopp som skall av sådana medel bestridas.

10 §. (34 §.)

Där ej för särskilt fall av Kungl. Maj:t annorlunda förordnas, äger vikarie, som förvaltar ledig domsaga eller förestår domsaga under ledighet för härads hövding vilken på grund av gällande bestämmelser ej är berättigad att under ledigheten uppbära någon del av de till tjänsten hörande avlöningsförmånerna, att intill dess ämbetet bliver besatt eller härads höv-

dingen återinträder i tjänstgöring uppbära tjänstgöringspenningar, förvaltningskostnadsbidrag och sportler jämte stämpelprovision ävensom arvode med belopp, motsvarande hälften av häradshövdinglönen, eller 2,250 kronor för år räknat.

Vikarie som nu sagts har att i samma omfattning och i enahanda ordning som häradshövdingen vidkännas dels bidrag till arvode åt andre notarie, sekreterare och biträdande domare, dels i enlighet med bestämmelserna i 9 § utgående arvode åt den som under vikarien beviljad ledighet förordnats att helt eller delvis uppehålla häradshövdingämbetet i domsagan, dels ock övriga med domsagens förvaltning förenade kostnader.

Vad i andra stycket stadgas skall ock gälla, där Kungl. Maj:t för särskilt fall bestämt, att vikarie för häradshövding skall åtnjuta sådana avlöningsförmåner som omförmälas i första stycket.

11 §. (35 §.)

Vid varje månads slut utbetalar länsstyrelsen till vikarie för häradshövding honom då tillkommande arvode.

För vad sålunda av länsstyrelsen utgivits skall, i den mån kostnaden icke stannar å statsverket, avdrag göras å de avlöningsmedel vilka därifrån utbetalas till häradshövdingen, allt efter som dylika medel bliva tillgängliga, i första hand å förvaltningskostnadsbidrag, därefter å tjänstgöringspenningar och i sista hand å lönen.

12 §. (35 §.)

Då hovrätten meddelar länsstyrelsen underrättelse om förordnande av förste notarie, andre notarie, sekreterare, biträdande domare, vikarie för någon av nämnda befattningshavare eller vikarie för häradshövding, skall tillika, där så är erforderligt, uppgivas enligt vilken löneklass eller efter vilket årligt belopp arvode till den förordnade skall utgå.

Då i första stycket omförmäld befattningshavare eller vikarie, som åtnjuter arvode enligt viss löneklass eller efter visst årligt belopp, uppflyttas till högre löneklass eller berättigas uppbära arvode efter högre årligt belopp, skall uppgift härom likaledes av hovrätten tillställas länsstyrelsen.

Då hovrätten jämlikt 2 § lämnat föreskrift om vikariatsarvodes utbetalande åt förste notarie eller enligt 9 § sista stycket meddelat yttrande angående vikariatsarvodes belopp eller dess utbetalande av statsmedel, har hovrätten att därom skyndsamt underrätta länsstyrelsen och därvid tillika upplysa om arvodets fördelning å särskilda månader, där sådan fördelning skett.

13 §. (36 §.)

Där ej annat följer av särskilt meddelade bestämmelser, uppbäras samtliga med domsagens förvaltning förenade sportler jämte stämpelprovisionen av häradshövdingen, vilken har att bestrida förvaltningskostna-

derna jämväl för tid varunder han åtnjuter ledighet. Vikarie åligger dels att såvitt möjligt använda sig av de för domsagans förvaltning av häradshövdingen träffade anordningar, dels ock att tillse att förvaltningskostnaderna icke obehörigen stegras.

Redovisning för sportler eller stämpelprovision, som vikarie uppburit, sker å tider som häradshövdingen bestämmer.

Vad i första stycket andra punkten och andra stycket stadgas beträffande vikarie för häradshövding skall äga motsvarande tillämpning i fråga om sekreterare, biträdande domare och vikarie för någon av nämnda befattningshavare.

14 §. (37 §.)

Vid tillträde av förordnande såsom vikarie för häradshövding njute vikarien för resa från den ort, där han å tjänstens vägnar senast uppehållit sig, eller, om han vid förordnandets meddelande lämnat nämnda ort, från den stad där hovrätten har sitt säte, till den ort där domsagans kansli är beläget, ersättning av statsmedel enligt vad för häradshövding i gällande resereglemente är stadgat. Vid förordnandets frånträdande utgår enahanda ersättning för resa från sistnämnda ort till den ort, där vikarien å tjänstens vägnar skall inställa sig, eller, om han då ej skall tillträda annan tjänstgöring, till berörda stad. Dock må i intet fall ersättning utgå med högre belopp än som enligt nämnda reglemente må beräknas för den verkligen företagna resan.

Vad sålunda stadgas skall äga motsvarande tillämpning i fråga om biträdande domare och sekreterare, dock att dessa befattningshavare skola hänföras till rese- och traktamentsklassen II C respektive II D.

15 §.

Dyrtidstillägg å arvode till förste notarie, till annan vikarie för förste notarie än andre notarie i domsagan, till andre notarie samt till sådan i 9 § omförmäld vikarie för häradshövding, som icke uppehållit befattning såsom fiskal i hovrätt, skall utgå i enlighet med de bestämmelser, som i sådant hänseende gälla i fråga om befattningshavare vid i lönehänseende icke reglerat verk.

Beträffande dyrtidstillägg å arvode till sekreterare och till annan vikarie för sekreterare än förste notarie eller andre notarie i domsagan, till biträdande domare och till annan vikarie för biträdande domare än sekreterare, förste notarie eller andre notarie i domsagan ävensom till annan i 9 § omförmäld vikarie för häradshövding än i första stycket av denna paragraf sägs, skall gälla vad i sådant hänseende är stadgat i fråga om befattningshavare vid i lönehänseende nyreglerat verk.

16 §.

Arvode, som enligt vad ovan stadgats skall utgå av statsmedel, skall avföras å anslaget till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 juli 1933 [då 29—37 §§ stadgan den 12 juni 1925 (nr 166) med vissa föreskrifter angående domsagornas förvaltning skola upphöra att gälla].

Åtnjuter förste eller andre notarie vid tidpunkten för kungörelsens ikraftträdande arvode med högre belopp än det vartill han med tillämpning av bestämmelse i kungörelsen skulle vara berättigad, varde han vid det högre arvodet bibehållen.

Vad i 6 § föreskrives om arvode till biträdande domare skall ej äga tillämpning när för särskilt fall annorlunda stadgats.